

10.05.2024

Asian tunnus 9527/2024
Julkinen

Lausunto: Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen (VN/24520/2023)

1. Lausunnonantajan organisaatio

- Valtion viranomainen
 Kunta, kuntayhtymä
 Hyvinvointialue
 Palveluntuottaja
 Järjestö
 Tutkija
 Yksityinen henkilö
 Muu, mikä?

2. Pidätkö luvussa 3 esitettyjä tavoitteita kannatettavina?

- kyllä
 kyllä osin
 ei
 en osaa sanoa

Voit halutessasi esittää huomioita:

Lausunnolla olevan vammaispalvelulain soveltamisalan tarkennuksen tavoitteet turvata vammaisten henkilöiden palveluiden saatavuus, selkeyttää sosiaalihuollon yleislainsäädännön ensisijaisuus sekä turvata rahoitus ovat kannatettavia sekä vammaisten henkilöiden että hyvinvointialueiden järjestämisvastuun näkökulmasta. Vammaispalvelulain säilyttäminen vammaisille henkilöille rajattuna erityislakina on ehdoton edellytys nykyisessä rahoitus- ja henkilöstöresurssitilanteessa turvata riittävät palvelut niitä välttämättä tarvitseville vammaisille henkilöille.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

- kyllä
 kyllä osin
 ei

en osaa sanoa

Voit halutessasi esittää huomioita:

Aiemmin hyväksytyn vammaispalvelulain soveltamisala on nyt annetussa hallituksen esityksessä tarkentunut. Vammaisen henkilön määritelmä on kuitenkin edelleen lain soveltajalle vaikeaselkoinen ja palvelukohtaiset määritelmät muotoiluiltaan laiveita ja vaikeasti tulkittavia. Voimassa olevaan vammaispalvelulakiin verrattuna lain soveltamista vaikeuttaa mm. vaikeavammaisuuden määritelmän poistuminen palvelujen myöntämistä määrittävänä tekijänä. Määrittelyn tulisi edelleen sisältyä lakiin. Sosiaalihuollon yleislainsäädännön ensisijaisuuden korostaminen suhteessa viimesijaisiin vammaispalveluihin tulee selkeästi esille. Ikääntyneiden henkilöiden palvelujen järjestämisen osalta tehdyt tarkennukset selkeyttävät lain tulkintaa.

Rahoituksen näkökulmasta soveltamisalan nyt esitetyillä rajauksillakin vammaispalvelun asiakasmäärä tulee todennäköisesti merkittävästi kasvamaan ja tätä myötä myös vammaispalvelujen kustannukset. Yksi lakiuudistuksen tavoite on ollut ns. väliinputoajaryhmien palvelujen turvaaminen. Tämän palvelutarpeen arviointi on vaikeasti tilastoista arvioitavissa ja lain valmistelun yhteydessä tehty aiempi vaikutusten arviointi sisältää epävarmuuksia. Rahoituksen riittävyys tulee varmistaa uusien asiakasryhmien päästessä vammaispalveluina järjestettävien palvelujen piiriin.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä
 x kyllä osin
 ei
 en osaa sanoa

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Erityislainsäädännön ja yleislainsäädännön välisen suhteen selventäminen on tarpeen, sillä nykyisellään vammaiset henkilöt eivät aina saa ensisijaisen lainsäädännön mukaisia palveluita yhdenvertaisesti vammattomien henkilöiden kanssa. Yleis- ja erityislainsäädännön mukaisten palvelujen välinen tulkinta ja oikeuskäytäntö on kirjavaa.

Ensisijaisen sosiaalihuoltolainsäädännön perusteella järjestettävien palvelujen sisällön liikkumavara on suurempi kuin pääosin subjektiivisina oikeuksina myönnettävien vammaispalvelujen. Ensisijaisen

sosiaalihuoltolainsäädännön perusteella järjestettävien palvelujen sisällössä, priorisoinnissa sekä palveluihin varatuissa määrärahoissa voi olla alueellisia eroja. Valtakunnallisesti tarkasteltuna lain yhtenäisen soveltamisen ja yhdenvertaisen palvelujen saannin varmistamiseksi tarvitaan lainsäädännön muutosten ohella selkeää, yhtenäistä ohjausta, jotta ensisijaisuus huomioidaan yleislakien mukaisissa palveluissa ja vammaisten asiakkaiden oikeus ensisijaisiin palveluihin toteutuu yhdenvertaisesti. Lain toimeenpano edellyttää perehdytystä sekä vammaispalvelulain että muun sosiaalihuollon lainsäädännön perusteella palveluita myöntäville sosiaalihuollon työntekijöille.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

- kyllä
 kyllä osin
 ei
 en osaa sanoa

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Elämänvaiheen huomioimista koskeva sääntely tuodaan nyt lain tasolle, mikä vahvistaa nykyistä lain soveltamiskäytäntöä ja selkeyttää yleislain ja erityislain väliä suhdetta. Käsitteenä henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve on kuitenkin tulkinnanvarainen ja jää yksittäisen lain soveltajan arvioitavaksi ja viimekädessä ratkaisut saadaan oikeuskäytännöistä.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

- kyllä
 kyllä osin
 ei
 en osaa sanoa

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Vammaispalvelujen maksuttomuus on nykykäytännössä usein ohjaavana tekijänä vammaispalvelujen piiriin hakeutumisessa. Asiakkaan edun arvioiminen palvelun tarpeen, ei maksuttomuuden näkökulmasta on tarpeellinen tarkennus ja selkeyttää palvelujen myöntämis- ja maksujen määräämisprosessia.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

- kyllä
 x kyllä osin
 ei
 en osaa sanoa

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Asiakasmaksulain 11 § on edellyttänyt sosiaalihuollon palveluista määrätyn maksun alentamista tai perimättä jättämistä, mikäli asiakkaan maksukyky, elatusvelvollisuuden toteuttaminen tai huollollisen näkökohdat sitä edellyttävät. Nyt esitettävä asiakasmaksujen ns. suojasäännös velvoittaa arvioimaan, mikä merkitys määrättävällä tai jo määrättyllä asiakasmaksulla on asiakkaan asemaan. Säännös edellyttää asiakasmaksujen vaikutuksen laajempaa arvioimista vammaisen henkilön elämään. Säännöksen tulkinta on epäselvää ja voi aiheuttaa eriarvoisuutta sekä nykyisten vammaispalvelujen asiakkaiden asiakasmaksujen uudelleenarvioinnin tarvetta. Mitä tarkoitetaan asiakasmaksun laajemmalla arvioinnilla vs. asiakasmaksulain 11 §?

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Hallituksen esityksessä todetaan, että tietopohjan puutteellisuus tuo epävarmuutta vammaispalvelulain taloudellisten vaikutusten arviointiin. Useimpia laskentaan tarvittavia tietoja ei saada valtakunnallisista tilastoista tai rekisteristä. Myöskään palvelun tarvitsijoita ei pysty suoraan tilastoista arvioimaan. Koska em. johtuen tosiasialliset kustannukset tarkentuvat vasta toimeenpanon edetessä, tulee lainsäädäntöuudistuksen toimeenpanoon varatun rahoituksen riittävyttä arvioida ja tarkistaa tarvittaessa myöhemmin uudelleen. Rahoituksen tulee vastata uudistuksesta aiheutuvia kustannuksia.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia nykyisiin ensisijaisen lainsäädännön perusteella myönnettävien palveluiden pykäliin ja näin ollen hallituksen esityksessä arvioidaan, ettei niiden kustannukset kasva. Yleis- ja erityislakien välinen tosiasiallinen soveltaminen on kuitenkin jossain määrin poikennut nyt esitetystä ja kustannusvaikutusta voi aiheutua myös yleislainsäädännön perusteella järjestettäviin palveluihin.